

vera Esperantisto: ne esperi pro la konstato, ke la racio kontraŭas (“*Credo, quia absurdum*“.../ *Tertuliano*), sed fari la necesajn, ĉar ĝi meritas la provon. Dudek jarojn poste la Ŝulca poemo ricevis muzikan melodion kaj pianan akompanon:

... kaj tamen provadi la savon
dedica poemo (1988) de
Rikardo Sulco

Franz-Georg Rössler (2007)

kanto + piano

Mort! a - bism! pro - bab - le tu - ta per - e! kaj...

ta - men pro - va - di la sa - von

ripetado sen fino

(fino, se necese:)

ta - men pro - va - di la sa - von

Adreso de la aŭtoro

RÖSSLER Franz-Georg

Am Mönchsbusch 6

D-67373 Dudenhofen / Germanio

<rozsas@web.de>

Priaŭtoro informo

Gimnazia instruisto, verkas muzikaĵojn, tekstojn kaj bildojn. Esperantisto.

Noto pri la sciencoco de la Internacia Lingvo

Rikardo Ŝulco[†]

1. Tri precipe diferencaj vidpunktoj

Ekzistas tri diversaj apenaŭ interakordigeblaj **konceptoj pri la esenco de la Internacia Lingvo**. Malofte ili estis klare kaj penetre pripensitaj. Provante malimpliki ilin, oni trovas, ke ili reduktiĝas al principe tri vidpunktoj. Ni nomu ilin

- (1) **historiisma/evoluisma,**
- (2) **tradicieaj/dogmemaj,**
- (3) **analiza/scienca.**

2. Karakterizaĵoj

2.1 Laŭ la **unua koncepto** la Internacia Lingvo iel, ne tre gravas kiel, estiĝis kiel vivanta fenomeno kaj estas nun unu lingvo pli inter la aliaj. Ĝia bazo, la Fundamento (*Zamenhof*, 1963), faris sian devon, nun ĝi foriĝu! Ĝusta lingvouzo estas (demokratie) tiu de la plej multaj aŭ (aristokratie) tiu de la plej elstaraj parolantoj. Ĝi konformas al la ĉiuforte aktualaj kutimoj, kiuj konsistigas la sekvindan normon. (El letero de membro de la Akademio de Esperanto al Ludoviko Mimoo: “Mi estas profesia lingvisto. Sekve mi estas kutimiĝinta konsideri, ke la hodiaŭ tiel nomataj ‘eraroj’ morgaŭ fariĝas ‘reguloj’. Se ne estus tiel, se ni ne akceptus la rezulton de la uzado, ni ankoraŭ parolus Latinon aŭ eble pli fruan lingvon”).

2.2 Laŭ la **dua koncepto** la Internacia Lingvo estas difinita per ĝia triparta Fundamento, t.e. per la Gramatiko, la Ekzercaro kaj la Universala Vortaro, al kiu apartenas ankaŭ la Antaŭparolo kaj al kiu aldoniĝas – kun certaj limigoj – tute ĝenerale la Zamenhofs lingvouzo.

Estas la tasko de la Akademio de Esperanto ŝirmi la netuŝeblecon de la Fundamento, akordigi, kio estas neakordigebla, nome la Fundamenton kun la Zamenhofs lingvouzo, sankcii lingvajn kutimoj, kiuj sufiĉe forte estas altrudiĝintaj, kaj laste, kiam aliaj rimedoj ne plu

disponiĝas, tranĉi la Gordian nodon kaj decidi per sia, tute ne mal-kontestebla, aŭtoritato. Ĝuste estas, kion aprobas la Akademio.

2.3 Laŭ la **tria koncepto** la Internacia lingvo baziĝas precipe sur la deksexregula Gramatiko kiel kerno de la Fundamento, kiu, kvankam ne kompleta, tamen ebligas kompletigi ĝin helpe de la **logiko el ĝiaj propraj premisoj**. Tio implicas, ke tiuj apartaĵoj de la Zamenhofa lingvaĵo, kiuj ne konformas al la logiko, estas evitendaj.

3. Kritiko

3.1 La unua koncepto estas tiu de la multegaj novemuloj kaj “pli-bonigantoj” de la lingvo. Preskaŭ ĉiu freŝa adepto de la Internacia Lingvo alportas sian kontribuadon, inkludas modli la lingvon. Al tiu ĉapitro apartenas la Ido-skismo, la multaj provoj forigi la ĉapelitajn literojn, la proponoj de Karolo Piĉo (1981), tiuj de Ilmaro Tamelo (1978) kaj de sennombraj aliaj. Fine de 1984 aperis lingvokurso, kiu ne nur proponas, sed fakte jam enkondukas novan prefikson “go-“ kaj novan pronomon “ŝili“ (Eichholz 1984).

La listo jam ne estas supervidebla. Sur tiu vojo la Internacia Lingvo daŭre kaj senhalte pli ĥaosiĝas, pli komplikiĝas, dialektiĝas, ĉiam pli proksimiĝas al la etnaj lingvoj. Kio restas, estas ĝia nura neŭtraleco (kaj eĉ tiu povus malaperi). For estas ĝiaj simpleco kaj racieco. Estas atentinde, ke Zamenhofo nemiskompreneble kontraŭis tiun tendencan, insistante pri la netuŝendeco de la Fundamento, kiu ja estis kreita ĝuste tiucele.

3.2 La dua ja estas pli aŭ malpli la oficiala koncepto de la Univerŝala Esperanto-Asocio kune kun la gravaj organizoj de la internacia Esperantomovado, precipe de la Akademio de Esperanto. Iliaj klopodoj egalas al la kvadrato de la cirklo. Ĉiam denove la kontraŭdiroj inter la logiko kaj la Zamenhofa lingvouzo kaŭzas al ili malfacilaĵojn. Jen ili preferas la logikon, jen ili preferas la aŭtoritaton de la Zamenhofa lingvouzo. Inter ambaŭ principoj ili ŝanceliĝas kaj reagas al kritikoj plej eble per prisilentado aŭ tabuado.

Koloĉaĵo kaj Varengjeno, du gvidaj apogantoj de tiu koncepto, kies influo regas preskaŭ eksklude la oficialan Esperantismon, ekzemple konstatas unuflanke (Kalocsay & Waringhien 1980, p. 347), ke Zamenhofo post ’kvazaŭ’ “uzis en tute analogaj frazoj jen indikativon, jen kondicionalon“, kaj ili diras, ke “la gramatika logiko pledas nekontesteble por kondicionalo post ’kvazaŭ’“. Ili do malpravigas Zam-

enhofon per la logiko. Tamen aliflanke, kvankam Zamenhofo en la Ekzercaro uzas kontraŭlogike ’tiel’ kaj ’kiel’ dudek-du fojojn antaŭ adjektivoj aŭ adverboj por esprimoj de gradoj, ili sankciis tiun uzon malpravigante la logikon (Ŝulco 1984, 1985). Estas atentinde, ke Zamenhof (1962, p. 11) klare kontraŭis ankaŭ tiun ĉi tradicieman/dogmeman koncepton. “Tamen la diferenco inter lingvo natura kaj lingvo arte farita konsistas en tio, ke, dum en la unua oni devas uzi nur tiujn formojn, kiujn uzas bonaj verkistoj, kaj uzado de formo pli logika estas malpermesata – en lingvo arte farita ĉiu havas la rajton uzi formon pli logikan, kvankam neniu ĝis nun ĝin uzis ...“.

3.3 Nur la tria, analiza/scienca, koncepto estas pravigebla. Kaj ĝi estas plene Zamenhofa, ĉar Zamenhofo mem ja diris, ke en la Internacia Lingvo oni devas obei sole nur la logikon. Tio implicas, ke en ĝi oni devas obei la logikon pli ol Zamenhofon. La logiko nome estas komuna al ĉiuj homoj, kaj ĝiaj decidoj estas devigaj. Per la apliko de la logiko al la deksexregula Gramatiko la lingvo fariĝas scienco.

Estas ja miregiga fakto, ke Zamenhofo, kiu ne estis profesia lingvisto, kreis, persiste laborante dum longaj jaroj, per preskaŭ nekomporebla intuo, la bazan Gramatikon de la dek ses reguloj, kiu per ĝia modela simpleco kaj preskaŭ senpera memevidenteco, laŭ “historia evoluo“ fariĝis en 1905 en Bulonjo ĉe maro netuŝebla konvencio, kaj ke li ankaŭ, insistante pri la logiko, montris la vojon, kiel la lingvo, sen nenecesaj komplikaĵoj, povas perfektigi per kreskanta racieco kaj tamen konservi sian simplecon kaj internacian kompreneblecon.

Analoga, do komparebla evento estis la kreo de la mezurunuo “metro“, kiu ankaŭ estas nura konvencio kaj kiu tamen per la al ĝi aplikenda logiko ebligas la modernajn natursciencojn. Tion ja ĉiu ajn alia mezurunuo ankaŭ povus efektiviĝi per respektiva konvencio. Sed ĉar tiu mankas, la “metro“ rezultas optimuma.

Tute same, estas penseblaj ankaŭ aliaj arte faritaj lingvoj baziĝantaj sur aliaj reguloj. Sed ĉar ne ekzistas konforma konvencio pri iu ajn el ili, la Internacia Lingvo rezultas optimuma. La homaro ne plu havas la tempon, ankoraŭfoje ripeti tiun centjaran eksperimenton. Ambaŭ konvencioj, por perfekta funkciado, bezonas esti severe observataj, bezonas severan netuŝendecan kaj krome la striktan aplikon de la ĉiuhoma logiko. Ambaŭ konvencioj cetere estas bone adaptitaj, la metro al la homa korpo, la deksexregula gramatiko al la homa menso.

4. Konkludaj rekomendoj

La baza regularo de la Internacia Lingvo ne estas kompleta. Tio altigas ĝian valoron kiel propagandilon, kontribuas ankaŭ al ĝia konvinka evidenteco. Sed ĝi estas kompletigebla. Ĝi nome determinas, per aplikado de la logiko, la strukturon de la lingvo ĝis en la lastaj detaloj: la konjugacion, la vortfaradon, la komparacion, la uzon de la refleksivo (vd. *Mimó* 1973, 1984, a,b). Tiun kompletigon Zamenhofo komisiis al la Esperantistaro. La tasko ne estas, ĉiam denove inventeme modli iun aŭ alian lingveron, komplikigi la lingvon per novaj harfendaj distingiloj, ŝanĝi la bazan strukturon per novaj prepozicioj, pronomoj, finaĵoj aŭ alie, sankcii erarojn, ĉar ili estas tradiciaj, eĉ Zamenhofaj. La tasko estas evoluigi la lingvon ene de la limoj, kiujn starigas la baza regularo kaj la logiko, kaj tiel konservi al la lingvo ĝian simplecon, raciecon, kompreneblecon kaj belecon. Ke tiu konvencio ekzistas, estas verŝajne ne ripetebla ŝanco.

Resume oni povas diri, ke la Internacia Lingvo estas laŭ sia strukturo kohera sistemo, logike evoluigita el la principo konvencia, sed fakte menskonforma kaj tial konvinka Fundamenta regularo. Ĝia plua evoluigo nur povas sekvi la modelon de la ekzaktaj sciencoj: netuŝante la bazan konvencion, strikte apliki la logikon kaj eĉ forigi ĉiujn tradiciajn erarojn (senkonsidere iun ajn aŭtoritaton krom la logiko), kiuj malatentas la sintezan efikon de la baza regularo kaj la logiko.

La provizora Senato de la Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS) San Marino estas decidinta, ke la Internacia Lingvo estu la precipa laborlingvo de tiu institucio (vd. Iniciatgrupo, 1984, p.133). Ĉar tiu lingvo estas io esence alia ol la etnaj lingvoj, AIS nepre devas difini en sia statuto, kion ĝi komprenas sub Internacia Lingvo. Kiel scienca institucio AIS povas sekvi nur la analizan/sciencan vidpunkton. Tio postulas, ke oni, insistante pri la nepre sekvenda logiko, rigardu la deksexregulan Gramatikon kiel la kernan, precipan parton de la Fundamento, kaj ke teksteroj, en kiuj la Zamenhofa lingvouzo devias de la logiko, devas esti indikataj kiel arkaikaj, ne plu rekomendindaj, eĉ evitendaj formoj.

Literaturo

EICHHOLZ Vilma Sindona: “En novan mondon. Rektmetoda kurso por geknaboj“. Esperanto Press, Bailieboro, Ontario, Kanado 1984.

Iniciatgrupo AIS de Eŭropa Klubo: “Raporto pri la plenumita preparlaboro. 3-a parto. *grkg/Humankybernetik* 25/3, 1984, p. 132-136.

KALOCSAY K. & G. WARINGHIEN: “Plena Analiza Gramatiko de Esperanto“. Universala Esperanto-Asocio, 4-a eldono, *Rotterdam*, 1980.

Mimó Luis: “Kompleta lernolibro de regula Esperanto (Analiza Skolo)“. Ĉe la aŭtoro, *Sabadell* 1973.

Mimó Luis: “Kiel konstrui planlingvon?“. *grkg/Humankybernetik* 25/4, 1984 a.

Mimó Luis: “Esperanto por la jaroj du mil (Analiza Skolo)“. Ĉe la aŭtoro havebla tajpaĵo, 1984 b.

Piĉo Karolo: “La Litomiŝla tombejo“. Romano. *Arthur E. Iltis, Saarbrücken* 1981. (La romano kaj ĝiaj lingvaj problemoj, p. 227, Notoj p. 251, Notoj kaj klarigoj, p. 253).

Ŝulco Rikardo (eldonisto): “Vestfaliaj Flugfolioj“, n-ro 67, 1/1985 – *L. MIMÓ*: Letero al prof. Gastono Varengjeno. – R. Ŝulco: Pri la Varenĝjena lingva angulo en Sennaciulo de 10/1984. – *L. MIMÓ*: Ludoviko Mimoo publike demandas.

Ŝulco Rikardo: “Pledo por unueca lingvo“. Esperanto-Centro, *Paderborn* 1985.

TAMELO Ilmar: “*Semiotische Gediegenheit als plansprachliche Aufgabe*“. (Ne publikigita tajpaĵo, ĉ. 1978).

ZAMENHOF L.L.: “Lingvaj respondoj, konsiloj kaj opinioj pri Esperanto“. Esperantaj Francaj eldonejoj, 6-a eldono, *Marmande* 1962.

ZAMENHOF L.L.: “Fundamento de Esperanto. Kun enkondukoj, notoj kaj lingvaj rimarkoj de d-ro *A. Albault*“, Esperantaj Francaj eldonoj, 9-a eldono, *Marmande* 1963.

Posta rimarko de la redaktinto

Tiun ĉi tekston de Rikardo Ŝulco proponis la Organiza Komitato de la Konferenco kiel antaŭkonferencan legaĵon por dumkonferenca diskuto. Pro tio ĝi estas nun ankaŭ enmetita en la sciencrevuan prikonferencan resumon de la prelegoj kaj prezentaĵoj.

La teksto estas prenita el la scienca serio de Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS) San Marino, *grkg/Humankybernetik*, Vol. 26, Kajero 1, p. 31-37 (1985), kie ĝi aperis dulingva: Esperanta / Germana (sub la titolo “*Notiz zur Wissenschaftlichkeit der Internationalen Sprache*“). Ĝi poste estas ankaŭ represita en la libro de Rikardo Ŝulco “Sur la vojoj de la Analiza Skolo“, Esperanto-Centro Paderborno, 1987, p. 245-251.

Limeriko

Promenis vireto en pluvo
 kaj diris: „Ja estas diluvo!“
 kaj malseka atingis
 sian hejmon kaj vringis
 sin mem kaj sin banis en kuvo.

-a	(Adjektiv)	kuv'
-as	(Präsens)	limerik'
ating'	erreichen	mal-
ban'	baden	mem
diluv'	Sintflut	-n
dir'	sagen	-o
en	in	pluv'
est'	sein (Verb)	promen'
-et	(Verkleinerung)	sek'
hejm'	Heim	si
-is	(Vergangenheit)	sia
ja	ja, doch	vir'
kaj	und	vring

Wenn Sie diesen Limerick herausbekommen
 Richard Schulz, Mein geliebtes Esperanto,
 DM 14,80

Limeriko

Eniris Valono salonon
 kaj petis tre prave pardonon,
 ke hazarde li ternis.
 Kio tion koncernis,
 li kaŭzis kirlegan ciklonon.

War	Lim	(Gr)	-a	(Adjektiv)	koncern'	betreffen
sel	(Gr)	sel	-a	ciklon'	li	er
(f)	(f)	(f)	-e	Zyklon	-n	(Akkusativ)
(f)	(f)	(f)	-eg	(Adverb)	-o	(Substantiv)
1	1	1	-en	(Verstärkung)	pardon'	verzeihen
			hazard'	in, ein-	pet'	bitten
			ir'	zufällig	prav'	Recht habend
			-is	gehen	salon'	Salon
			kaj	(Vergangenheit)	tie	dort
			kaŭz'	und	tio	das, jenes
			ke	verursachen	tern'	niesen
			kio	daß	tre	sehr
			kiel'	was	Valon'	Wallone
				quirlen		

Wenn Sie diesen Limerick herausbekommen, sind Sie reif für:
 Richard Schulz, Mein geliebtes Esperanto, Bleicher Verlag,
 7016 Gerlingen, DM 14,80.

Tre efika Ŝulca varbado poŝtkartogranda

La ĝustan legadon de la teksto plifaciligas graslitere markita akcentado, kaj sub la limeriko mem troviĝas konciza klarigo de la Esperantaj vortoj kaj gramatikaĵoj – kaj fine aperas la alineo:

“Se vi kapablas diveni tiun ĉi limerikon, vi estas matura legi la libron ‘Mia amata Esperanto’ de Richard Schulz, Bleicher Eldonejo, DM 14.80“

– eble la “sekreto“, kial la libro jam atingis la 4-an eldonon...

La juna Ŝulco

Rüdiger SACHS

Ankaŭ Richard Schulz iam estis juna. Tio estas apenaŭ kredebla, ĉar konata li estas al ni kiel asketa blankharulo, altstatura aĝa ĝentlemano kun impona hartufo – tiom longhara, ke oni povis, ĉe la unua supraĵa ekvido, misidentigi lin, kun eksmoda kapvestaĵo kaj flirta-longa mantelo, kiel virinon. Sed la bildoj en la diversaj libroj montras – ĉu fotoĵoj, ĉu surmedalaj portretoj – klasike intelektan kapon, tre-ege viran.

Jes, Ŝulco ankaŭ iam estis juna. Kaj treege vira. Sed neniu Esperantujano tiam konis lin, kiu nur post sia pensiigo fariĝis Esperantisto. Ĉiuj liaj Esperantlingvaj publikigaĵoj – pli ol 3000 paĝoj – aperis nur en lia pensiula aĝo. Sed dum personaj renkontiĝoj li rakontis pri sia juneco kaj donis fascinan superrigardon pri sia antaŭEsperantista vivo kiel hamburga stratknabo, juna instruisto, stipendiulo en Francio – jam tiam desegnisto kaj poeto. Krom la bone konata esperantigita nomo Rikardo Ŝulco ekzistas verkoj sub diversaj kaŝnomoj – li estis “Franziskus“, “Franziskus R. Schulz“, “Franziskus im Schnoor“, kaj kiel Franz Iskus li eĉ gajnis literaturan premion. Impresis min speciale lia verko “Kadencen, Bänkelsang, Kleine Lyrik und anderes“ (“Kadencoj, Friponaj Lidoj, Malgranda Liriko kaj aliaj“) sub la aŭtoro nomo Franz Iskus, en kiu legiĝas – kun rilato al la poeziaĵoj en la teksto – je la fino jena priaŭtoro vivoprikskribo:

“Franz Iskus estas la pseŭdonomo por Richard Schulz. Li naskiĝis 1906 kiel nepo de la komercisto Carl Heinrich Meyer kaj ekde tiam meditas nur pri siaj afliktoj. Kiel infano li dialogis kun “dodekaedro“ kaj dividis kun sia avino la naŭzon pri blatoj. Li ĉirkaŭvagadis en la Hamburga havenkvartalo Sanktpaŭlo, akompanis sian amikinojn al la rivero Elbo kaj enamiĝis al Josephine Baker. Kiel studento li frekventis la bohemianan vin-kelon de “Onklino Klarino“, kiu troviĝis en la malnova Hamburgo je la angulo de Brandsende kaj Raboisen, kaj dediĉis al ŝi sentimental-makabrajn lidojn. En tiu vinkelo li renkontiĝis kun Heinrich George. En la kriptoj de najbara preĝejo li postvivis la naziismon, devis sperti hispanan internigon kaj venis al Miran-